

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Religiositet bland de äldre

En undersökning om pensionärernas syn på Svenska kyrkans besök på dagverksamheter ur ett etiskt perspektiv

Moa Eriksson

2013

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Religionsvetenskap
Religionvetenskap med inriktning mot kultur och identitet
Människa-natur och religionsprogrammet

Handledare: Febe Orést
Examinator: Jari Ristiniemi

Abstrakt

Titel: Religiositet bland de äldre – *En undersökning om pensionärernas syn på Svenska kyrkans besök på dagverksamheter ur ett etiskt perspektiv*

Författare: Moa Eriksson

Nyckelord: Äldreomsorg, Religiositet, Svenska kyrkan, Demensvård

Syftet med denna uppsats har varit att få svar på hur pensionärerna som spenderar sina dagar på dagverksamheter upplever besöken från Svenska kyrkan och varför de väljer att delta. Vidare ligger syftet på att ta reda på vad som driver vissa anställda inom Svenska kyrkan att bedriva denna verksamhet inom äldreomsorgen.

Denna uppsats grundar sig mest på de intervjuer jag genomfört byggda på kvalitativa forskningsmetoder med pensionärer som deltog vid en andakt på en dagverksamhet. Diakonen som höll i den andakten och personal som jobbar på dagverksamheten där andakten hölls har bidragit med bakgrundsmaterial till denna uppsats.

Även en präst har intervjuats för att ge en tydligare bild till varför denna verksamhet inom äldreomsorgen bedrivs.

Detta material har sedan sammanställts och genom det materialet har jag sedan gjort en analys baserad på etiska teorier för att få svar på mina frågeställningar.

De resultat som fram kommit genom denna undersökning är att de flesta av pensionärerna som deltog vid andakten som genomfördes av Svenska kyrkan gjorde det för att de upplever besöken som rofyllda. De ser inte besöken som ett sätt att få utlopp för sin tro, utan ser dem som underhållning. Anledningen till att de deltar i besöken är för de flesta av pensionärerna ser det som ett kul ”avbrott” i vardagen och de uppskattar musiken kyrkan spelar.

Anledningen till att vissa anställda inom Svenska kyrkan driver denna verksamhet har jag kommit fram till att varierar. Jag framställer i min undersökning enbart två anställda från Svenska kyrkan, en diakon och en präst. Det som min analys kommit fram till är att prästen drivs av pliktetiska skäl gentemot hennes arbetsplats och ser det som hennes uppgift att predika inför alla, oavsett om de har förmågan att delta av egen vilja eller inte.

Diakonens drivkraft anser jag genom de etiska principer jag använt är för att finnas till för de äldre och ge dem gemenskap och stimulans.

Innehåll

Inledning.....	0
Syfte, frågeställning och begreppsförståelse	1
Frågeställning.....	1
Begreppsförståelse	2
Religiositet	2
Demenssjukdom	2
Andakter och gudstjänster.....	3
Disposition.....	4
Bakgrund	5
Dagverksamheten.....	5
Tidigare forskning.....	6
Material och metod.....	9
Fenomenografi	9
Insamling av materialet	10
Tillvägagångssätt	10
Urval av pensionärer.....	11
Intervjumetod.....	12
Andakten.....	13
Teori	15
Etik och moral.....	15
Pliktetik eller deontologisk etik.....	16
Konsekvensetik	17
Människovärde	18
Autonomi.....	19
Kommunens etiska värdegrund.....	19
Kategorisering av materialet.....	20
Pensionärerna.....	20
Birgitta.....	20
Åke	21
Inge.....	22
Ingrid	22
Stina.....	23

Lars.....	23
Gun-britt.....	24
Sammandrag av materialet.....	25
Samtal med diakonen.....	26
Intervju med präst från Svenska kyrkan	27
Analys enligt etiska teorier	30
Anledningar till deltagandet vid andakten	30
Pensionärernas uppfattning av besöken från kyrkan	32
Den kyrkliga verksamheten	33
Slutdiskussion.....	39
Sammanfattning.....	41
Litteraturförteckning.....	42
Information hämtad från internet	42

Inledning

När jag år 2012 gick en kurs som heter *Arbetsplatsknutna studier* gjorde jag min studie inom Svenska kyrkan. I anslutning till studien medverkade jag i en gudstjänst på ett demensboende.¹ På just detta boende jag besökte har de demenssjuka egna rum men ett samlingsrum där de är på dagarna. Personalen som jobbar på boendet ser till att alla vårdtagare håller sig där under dagarna för att ha kontroll över de demenssjuka individerna. På det demensboende bor det enbart demenssjuka som är väldigt aggressiva och har i stort sett förlorat stora delar av sin personlighet.

Min uppfattning av andakten var att att de pensionärer som deltog inte hade någon aning om vad de gjorde där och vad det var som egentligen hände runt omkring dem. Under andakten märktes det tydligt att de demenssjuka inte riktigt visste vad det var som hände runt omkring dem. Jag fick intrycket av att personalen hade tagit med sig dem dit utan att kontrollera om de överhuvudtaget var religiösa.

Detta fick mig att fundera över hur de demenssjuka uppfattade deltagande i gudstjänsten. Vidare funderade jag över hur Svenska kyrkans gudstjänstförrättare tänkte när det gällde att hålla en gudstjänst för de demenssjuka. Var det i ett evangeliserande syfte eller för att finnas till hands för de sjuka och behövande?

Eftersom de demenssjuka har väldigt svårt att genomföra intervjuer kommer denna uppsats att genomföras på en dagverksamhet dit Svenska kyrkan kommer ungefär en gång i månaden och genomför en andakt och sjunger psalmer för de äldre. Personligen har jag jobbat inom hemtjänsten i över 10 år och när jag lärt känna de äldre har jag ofta i samtal med de äldre kommit in på frågor om döden och livet i allmänhet. Under min tid inom vården har jag kommit fram till att de flesta pensionärer faktiskt inte är så troende som min tidigare uppfattning har varit.

Detta är anledningen till att denna studie behandlar Svenska kyrkans andakter på dagverksamheter. Det som främst studeras är pensionärernas tankar, känslor och uppfattningar om kyrkans andaktsverksamhet på dagverksamheten samt hur gudstjänstförrättaren uppfattar situationen.

¹ Ett demensboende är ett boende för personer som insjuknat i en demenssjukdom och därför behöver ett boende med extra mycket tillsyn vilket ett demensboende ger.

Syfte, frågeställning och begreppsförståelse

Syftet med denna studie är att ta reda på hur pensionärerna som besöker en dagverksamhet uppfattar andakterna och gudstjänsterna som Svenska kyrkan bedriver och varför pensionärerna väljer att delta.

Ett ytterligare syfte med denna undersökning är att ta reda på varför vissa av de som jobbar inom Svenska kyrkan väljer att bedriva denna verksamhet inom äldreomsorgen.

De begrepp som kommer att användas under denna undersökning beskrivs under detta avsnitt för att ge en förklaring till vissa av de begrepp som kommer användas under undersökningen och analysen.

Frågeställning

De frågeställningar som ska besvaras i den här studien är följande:

- Hur uppfattar pensionärerna på dagverksamheten besöken från Svenska kyrkan?
- Varför väljer pensionärerna att delta vid besöken från Svenska kyrkan?
- Vad driver vissa anställda inom Svenska kyrkan att hålla andakter eller gudstjänster inom äldreomsorgen?

Begreppsförståelse

I det här avsnittet förklaras begreppen religiositet, demenssjukdom samt andakter och gudstjänster.

Religiositet

Eftersom denna uppsats och forskning grundar sig i religiositet är det viktigt att klargöra vad det begreppet har för betydelse i denna uppsats.

Många har sina egna uppfattningar av religiositet och därför följer här en förklaring på vad religiositet innebär i denna forskning.

I den här uppsatsen har jag en snäv definition av begreppet religiositet, som här syftar på den kristna tron.

De kriterier jag har för begreppet religiositet är att individen ska ha en Gudstro och en tro på bibeln, inte bokstavligt men ändå anse att det som står i bibeln är en del av sanningen.² Vidare syftar jag på religiositet som att individen bör delta vid gudstjänster för att det är en del av individens tro och att individen finner tröst hos Gud genom bön.³

Även funktionell religionsdefinition ger en förklaring till vad jag anser med religiositet i denna uppsats. Den funktionella religionen syftar på vad religionen har för betydelse för en individ eller samhälle. Den kan ge sammanhållning i grupper, trygghet och ge människan en mening med livet.⁴

Demenssjukdom

Demenssjukdomar är ett ord som kommer förekomma ofta i denna undersökning. Här kommer det gå att läsa om vad demenssjukdomar innebär och vad jag syftar på när jag använder begreppet demenssjukdom.

Demenssjukdom är egentligen inte en specifik sjukdom utan ett samlingsnamn på olika hjärnfunktioner som har försämrats. För att utreda om en person lider av en demenssjukdom måste en utredning av sjukvården göras, en så kallad demensutredning. Genom utredningen fastställs den form av demenssjukdom patienten lider av.⁵

Alla former av demenssjukdom medför att tankeförmågan förändras och att individen har

² Geels, Wikström 2006:18-19

³ Geels, Wikström 2006:18

⁴ Geels, Wikström 2006:19

⁵ Abrahamsson 2003:30-34

svårt att tänka abstrakt. Vidare medför även sjukdomen en förändring av individens personlighet och omdömes- och bedömningsförmågan påverkas negativt. När en individ lider av demenssjukdom brukar ett av de vanligaste symtomen vara förändrat socialt uppförande. Att individer med sjukdomen ofta glömmet inlärda rutiner så som klä på sig, tvätta sig och gå på toaletten är väldigt vanligt då den delen av hjärnan oftast blir förstörd när en individ insjuknar i demenssjukdom.⁶

För att göra det enkelt kommer jag inte diskutera olika former av demenssjukdomar utan använda mig av samlingsnamnet demenssjukdom.

Andakter och gudstjänster

I denna uppsats kommer orden andakt och gudstjänst användas frekvent. Anledningen till att jag gör skillnad på dem i denna uppsats är för att en andakt hålls av en diakon, och en gudstjänst är en präst ansvarig för. Så när jag skriver om gudstjänst så är det prästen som är den ansvarige och när jag skriver om andakt är diakonen ansvarig.

Både andakten och gudstjänsten påminner om varandra då människor samlas tillsammans inför Gud men skiljer sig åt lite.

Andakt innebär att individer mer enskilt tänker över sina problem och har ett band med gud.

Gudstjänst innebär att flera individer tillsammans ber och samspelar med varandra mera än på en andakt.⁷

⁶ Abrahamsson 2003:32-34

⁷ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=656113>

Disposition

Den här uppsatsen framställs enligt följande ordning. Under rubriken *Bakgrund* redogör jag för hur dagverksamheten som denna studie genomförts på sköts och hur själva verksamheten fungerar samt dess bakgrundshistoria. Under samma huvudrubrik presenteras *Tidigare forskning*.

Med utgångspunkt i den redovisade forskningen övergår jag till hur jag samlat in mitt material, vilket beskrivs under rubriken *Insamling av materialet*. Där beskriver jag hur jag har gått tillväga i urvalet av gruppboende och valet av informanter samt hur det informerade samtycket har beaktas. De frågor jag har konstruerat och ställts beskrivs under samma huvudrubrik. Sedan följer rubriken *Material och metod* som kort beskriver vilken form av material och forskningsmetoder som används i arbetet.

Därefter beskrivs de teorier som jag använder för att analysera forskningsmaterialet. Efter teorikapitlet redogör jag för hur jag har kategoriserat forskningsmaterialet. Därefter följer analysen gjord på etiska och moraliska ställningstaganden.

Uppsatsen avslutas med en *Slutdiskussion* och allra sist en sammanfattning av uppsatsen.

Bakgrund

För att ge lite bakgrund till dagverksamheten och vad det är som sker där kommer nästa rubrik beskriva hur dagverksamheten sköts och hur den har kommit att förändras de senaste åren. Därefter presenterar jag tidigare forskning som berör ämnen som denna uppsats grundar sig i.

Dagverksamheten

Den verksamhet som har besökts för att inhämta forskningsmaterial ligger i en mellanstor stad och är en kommunal verksamhet. I anslutning till dagverksamheten bor många äldre i egna boenden eller trygghetsboenden. Egna boenden innebär att de bor i egna lägenheter men har närma till hemtjänstpersonal och har gångavstånd till dagverksamheten.

Trygghetsboende innebär att de bor i samma hus som dagverksamheten ligger i och där hemtjänstpersonalen har sina lokaler, detta för att ha närmare till personal dygnet runt.

De äldre som besöker dagverksamheten har varierande sjukdomar och en av dem har en demenssjukdom. Av de pensionärer som var där under mitt besök var det två personer som behöver hjälp att ta sig till dagverksamheten, de resterande kan ta sig dit och hem själva utan hjälp från hemtjänstpersonal.

Dagverksamheten har öppet måndag till fredag mellan 11.00-15.00. I anslutning till dagverksamheten finns en lunchservering dit många pensionärer som är friska nog att ta sig på egen hand eller med hjälp av hemtjänstpersonal kommer för att äta och känna gemenskap. Efter lunchen kan de som vill besöka dagverksamheten.

I samtal med en personal som jobbar på dagverksamheten framkom det att det för ungefär 3 år sedan fanns ett projekt i kommunen som hette Guldkanten. Det innebar att ett större företag donerade pengar till verksamheten ur deras fonder. Dessa pengar gick till olika aktiviteter för de äldre, som bakning och utflykter. Företaget som donerade pengar började sedan gå sämre och projekt Guldkanten var tvunget att upphöra.

Även kommunen satsade mer på dagverksamheter men i och med att besparingskraven blivit högre inom äldreomsorgen så har även kommunen varit tvungna att dra ner på sina resurser. År 2010 jobbade på dagverksamheten 7 personer, då hade de även öppet på helger så

pensionärerna skulle slippa sitta ensamma i sina lägenheter. Idag jobbar 3 personer på samma dagverksamhet och därför har de blivit tvungna att stänga på helgerna för att klara av bemanningskraven.

Enhetschefen som har ansvar för dagverksamheten har möjlighet att söka bidrag till verksamheten från olika fonder men eftersom även enhetscheferna har fått mer och mer att göra efter besparingskraven så är det sällan det blir gjort då det inte är en prioriterad uppgift.

De aktiviteter som sker nu för tiden på dagverksamheten är väldigt få eftersom ekonomin inom denna kommun är väldigt begränsad. Då Svenska kyrkans besök inte rör sig om underhållning utan mer som ett sätt att sprida sitt budskap, är underhållning på dagverksamheten inte vanligt förekommande. Den enda underhållning som kommer nu är Drömfabriken, vilket innebär att de äldre som går på dagverksamheten får underhållning ungefär någon gång per år om man bortser från Svenska kyrkans besök. Drömfabriken består av tre personer, varav en är förståndshandikappad, som spelar och sjunger för de äldre och är väldigt populära. De åker runt på boenden i hela kommunen och spelar gratis. Det är verksamheten Drömfabriken som står för alla kostnader. Precis som Drömfabriken står Svenska kyrkan för alla kostnader när de kommer och besöker de äldre.

Tidigare forskning

Någon tidigare forskning som rör just detta ämne har inte hittats. Dock har jag funnit en uppsats skriven av Lina Magnusson Skjöldal med titeln *Mångfald inom äldreomsorgen – en kvalitativ studie om kulturkrockar mellan personal och organisation*.

Vidare har jag funnit två avhandlingar. Den ena är skriven av Christen Erlingsson med titeln *Övergrepp mot äldre utforskat genom en prisma av perceptioner: Potentiella vittnens perspektiv*. Den andra avhandlingen har titeln *Occupational engagement among older people - Evaluation, Repertoire and Relation to life satisfaction* och författaren är Ingeborg Nilsson. Jag har även funnit en forskningsrapport som har titeln *Tvärkulturella möten i äldreomsorgen – exempel från Botkyrka kommun* och som är skriven av Kim Kam Yeo.

Både uppsatsen, avhandlingarna och forskningsrapporten kan knyta an till denna uppsats då de berör mångfaldsfrågor inom äldreomsorgen och även hur vi bemöter och behandlar de äldre och hur aktiviteter påverkar äldres hälsa på ett positivt sätt.

Uppsatsen *Mångfald inom äldreomsorgen – en kvalitativ studie om kulturkrockar mellan personal och organisation*⁸ tar upp hur organisationer ställer sig till olika religioner och hur de hanterar olika kulturkrockar som kan uppstå inom vården. Den fokuserar på personalen och ledningen och hur individer som är religiösa kan komma att diskrimineras på sin arbetsplats till följd av detta.

Avhandlingen som har titeln *Övergrepp mot äldre utforskat genom en prisma av perceptioner: Potentiella vittnens perspektiv* behandlar ämnet hur vi bör hantera övergrepp mot äldre. Detta är bara en rapport om avhandlingen, hela avhandlingen har jag ej funnit. Främst handlar övergreppen som hon beskriver i avhandlingen om övergrepp mot demenssjuka. Avhandlingen tar upp hur experter och de äldre upplever övergreppen. Det som är intressant för min forskning i denna avhandling är att hon genom intervjuer med poliser, Svenska kyrkan och frivilligorganisationer beskriver att de ibland måste acceptera övergrepp mot de äldre för att de kan anses som nödvändiga handlingar.⁹

Att Svenska kyrkan anser att övergrepp emot äldre kan anses vara nödvändiga handlingar går att relatera till min forskning då jag i slutet av uppsatsen gör en analys av gudstjänster på demensboenden och hur det strider emot de demenssjuka individernas autonomi i vissa fall.

Avhandlingen *Occupational engagement among older people - Evaluation, Repertoire and Relation to life satisfaction* behandlar ämnet äldres engagemang i aktiviteter och vad det har för inverkan på deras hälsa och välbefinnande. Genom kvalitativa intervjuer med pensionärer i sammanband med besök på dagverksamheter med aktiviteter och insamling av material genom hembesök har hon kommit fram till att aktiviteter ökar de äldres livstillfredsställelse. Om pensionärerna under dagarna deltar i aktiviteter de uppskattar finner de större mening med livet och de blir friskare och klarar av att ta hand om sina hem och sitt liv i större utsträckning än de som inte deltar i aktiviteter.

Författaren till avhandlingen påpekar också att aktiviteter för de äldre idag inte prioriteras och

⁸ <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/4490/1/L%20Magnusson%20Skj%C3%B6ndal.pdf>

⁹ <http://www.forskning.se/pressmeddelanden/pressmeddelanden/aroovergreppmotaldrederasegetfelellerardetsyndomdeutsatta.5.29d0c9e3115d713077b80001453.html> 2013-05-27_15:35 Umeå Universitet

att de ägnas väldigt lite tid åt det, fast det kan räknas som förebyggande behandling och rehabilitering.¹⁰

Forskningsrapporten *Tvärkulturella möten i äldreomsorgen – exempel från Botkyrka kommun* behandlar ämnet möte mellan personal inom äldreomsorgen och pensionärer med olika kulturella bakgrunder.

Forskningsprojektet är genomfört för att ge en insyn i personalens kompetens gällande mångkulturella möten. Genom kvalitativ forskning genomförd med både personal och pensionärer med mångkulturell bakgrund var slutsatsen att språkbarriären var det största problemet då både personal och pensionärer hade svårt att förstå varandra.

Att vårda någon eller att få vård av någon som inte har samma kulturell bakgrund var också ett problem ansåg både personal och vårdtagare. Studien visade att personal inom äldreomsorgen måste få utveckla sina kunskaper i olika kulturella möten för att ge bättre trygghet åt de som behöver vård. Studien visar även att ungefär 10% av befolkningen över 65 år är födda utomlands och därför kommer det behövas mer mångkulturell förståelse inom äldrevården.¹¹

¹⁰ <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:144780> bifogar sidan där hela avhandlingen kan laddas ner i pdf-format

¹¹ <http://www.slpo.sll.se/upload/KC/Rapport%2016.pdf>

Material och metod

Materialet till denna uppsats grundar sig kvalitativa forskningsmetoder bestående av intervjuer med pensionärer, personal inom dagverksamheten och personal inom Svenska kyrkan. Jag har även besökt en andakt på ett äldreboende som Svenska kyrkan ansvarade för. Detta för att få en inblick hur verksamheten fungerar.

De teoretiska analyserna i denna uppsats består av facklitteratur som tar upp ämnen kring etik och moraliska frågeställningar och metoder. Även litteratur om äldrevården och vad demenssjukdom innebär har använts vid denna undersökning.

Här näst presenteras den forskningsmetod som använts vid kategoriseringen av materialet som framkommit under intervjuerna.

Fenomenografi

När jag har kategoriserat mitt material som framkommit under denna undersökning har jag använt mig av fenomenografiskt perspektiv som är en kvalitativ forskningsmetod.

Fenomenografiskt perspektiv innebär att jag använder mig av individens upplevelser i förhållande till det fenomen jag studerar.¹² I detta fall pensionärernas uppfattning kring Svenska kyrkans verksamhet.

Fenomenografi lyfter fram hur individen upplever vissa upplevelser och fenomen i sin omgivning.¹³ Genom att pensionärerna deltar vid andakten och har sina tankar kring den får de uppfattningar kring ämnet och kan svara på mitt formulär. Genom att avgränsa materialet och bara ta med de upplevelser som är relevanta för denna forskning kan jag kategorisera materialet utifrån det.

Materialet kommer utifrån denna forskningsmetod att kategoriseras efter varje pensionärs svar vilket framställs under rubriken *Kategorisering av materialet*. När en kategorisering av varje pensionär är genomförd kommer det sammanställas för att ge en helhetsbild av materialet som min analys kommer grunda sig på.

¹² Orest 2009:46:47

¹³ Orest 2009:46-47

Insamling av materialet

Här redovisas hur min forskning är upplagd och vilket tillvägagångssätt som använts vid urval av pensionärer och intervjumetod. Även hur själva andakten på dagverksamheten gick till framställs under detta avsnitt då det ger en förståelse för hur andakten går till och hur jag fick kontakt med mina informanter.

Tillvägagångssätt

Undersökningen började med att jag kontaktade enhetschefer¹⁴ för olika äldreboenden i en mellanstor stad i Sverige för att se om det gick bra att delta i en andakt eller gudstjänst som Svenska kyrkan med jämna mellanrum håller där.

Den första enhetschefen jag kontaktade är chef för ett äldreboende, hon ansåg dock att jag antagligen inte skulle få ut något av mitt besök där då de flesta pensionärer som bor där har olika demenssjukdomar.

Det andra äldreboendet som kontaktades skulle ha gudstjänst den 23/4 - 2013 och enhetschefen gav mig tillåtelse att delta vid gudstjänsten.

Inför besöket lämnade jag in ett frågeformulär till pensionärerna som skulle närvara vid gudstjänsten.¹⁵

Prästen som skulle hålla gudstjänsten blev också kontaktad angående undersökningen så hon skulle vara informerad om att jag skulle delta, hon ansåg inte att det var ett hinder med min närvaro.

Dagen när gudstjänsten skulle hållas kom jag i god tid till äldreboendet, prästen och musikern kom inte lång efter. Gudstjänsten skulle starta 11.00 men när klockan började närma sig starttid var det enbart två pensionärer som kommit för att delta.

Musikern gav sig då iväg till de olika våningarna på äldreboenden för att få fler att komma att delta men återkom efter en stund ensam. Ingen annan än de två pensionärerna som redan var där hade någon lust att delta vid gudstjänsten.

Eftersom den ena av de två pensionärerna var demenssjuk fanns det ingen anledning för mig att genomföra min undersökning då det helt enkelt inte fanns några att intervjua efter gudstjänsten. Istället bokades ett möte med prästen att få tala med henne kring de gudstjänster

¹⁴ Enhetschef är den som är chef över ett äldreboende eller demensboende.

¹⁵ Se bilaga 1

och andakter de håller på äldreboenden. Den intervjun framställs under avsnittet *Kategorisering av materialet* och kommer även användas i analysen.

Eftersom mitt deltagande på äldreboendet inte gav något material kontaktades istället en dagcentral där många äldre tillbringar sina dagar måndag till fredag. På den dagcentralen håller en diakon andakter, varpå den diakonen kontaktades.

Vid kontakten med diakonen som håller i andakterna informerade hon om att det brukar vara minst tio personer närvarande och vi kom överens om att jag skulle närvara vid nästa andakt som skulle hållas den 6/5 -2013.

Eftersom denna studie baseras på pensionärens syn på besöken från Svenska kyrkan i första hand var det viktigt att medverka och delta där det finns pensionärer som ingår i min målgrupp i denna undersökning.¹⁶

Urval av pensionärer

När det kom till att välja ut de pensionärer som skulle delta vid min undersökning har fokuset enbart legat vid pensionärer som är benägna att ta egna beslut och kan föra sin egen talan. Eftersom de flesta som går på denna dagverksamhet är relativt pigga och inte lider av demenssjukdom gick det bra att genomföra intervjuerna med sju av de pensionärer som befann sig på dagverksamheten och var villiga att delta.

Pensionärerna blev intervjuade enligt strukturerade frågor som också tillät egna reflektioner och kommentarer. När materialet sedan hade granskats och analyserats genomgick materialet kodning. Kodning innebär att man bryter ner materialet som samlats ihop till mindre delar och sedan kategoriserar materialet på ett mer överskådligt sätt.¹⁷ Det slutgiltiga materialet som framkommer vid kodning kallas selektiv kodning och det är på det materialet undersökningen kommer byggas.¹⁸

Den metod jag använt vid kategoriseringen av materialet är den kvalitativa forskningsmetoden Fenomenografi som beskrivs mer ingående under avsnittet *Material och metod*.

¹⁶ Dalen 2011:37

¹⁷ Dalen 2011:74

¹⁸ Dalen 2011:78-79

Enligt kvalitativa forskningsmetoder är det valet av dem jag har tänkt intervjua viktigt för att få ut så mycket material som möjligt eftersom det är det materialet själva undersökningen bygger på. Det är därför viktigt att de personer som väljs ut stämmer in på de kriterier jag har på informanten.¹⁹

De kriterier som fanns med när de som skulle intervjuas valdes ut var följande:

- Pensionärer som besöker dagverksamhet
- Pensionärer som deltar i Svenska kyrkans verksamheter
- Pensionärer som kunde ta ställning till frågor och var villiga att delta i undersökningen.

På dagverksamheten befann sig sammanlagt fjorton pensionärer under andakten varav sju valdes ut för intervju. Av det urvalet av informanter går det att få tillräckligt med material för att kategorisera och genomföra en analys.

Informanternas namn i denna undersökning stämmer ej överens med deras riktiga namn, detta för att garantera dem hel anonymitet.

Intervjumetod

Den metod som använts under intervjuerna kallas kvalitativa forskningsmetoder och med det menas att jag har som utgångspunkt att få klartecken i hur den jag intervjuar upplever sociala händelser och hur verkligheten för den individen ser ut.²⁰

Det frågeformulär och frågorna som ställdes under intervjun redovisas i Bilaga 1. Det är viktigt att när en forskning byggs på intervjuer har en plan att följa och ett mål att sträva efter.²¹ Därför utvecklades frågorna till formuläret på ett tydligt sätt och ledande frågor undveks.²² Eftersom uppsatsen är byggd på intervjuer som baserade sig på ett formulär fick pensionärerna samtidigt tala fritt medan vi tillsammans läste och gick igenom frågorna i formuläret.

¹⁹ Dalen 2011:51-54

²⁰ Dalen 2011:11

²¹ Dalen 2011:27

²² Dalen 2011:32

Att låta den person som blir intervjuad tala fritt kring ämnet ger mer material och de känner sig inte lika pressade att svara på frågor, och intervjun blir mer avslappnad.²³

Intervjuformen som användes kallas strukturerad intervju. Det innebär att det fanns tydliga frågor formulerade innan intervjun men att informanterna samtidigt fick prata fritt kring de ämnen som togs upp i formuläret.²⁴

Frågorna i början av formuläret var ja eller nej frågor och behandlade pensionärens tidigare liv inom det kristna livet. Genom att ställa enkla och klara frågor i början av intervjuerna blir informanten mer avslappnad och öppnar för ett mera fritt samtal under resten av intervjun.²⁵

Väl på plats informerades pensionärerna om vad uppsatsen gick ut på och att jag skrev en uppsats på Högskolan i Gävle. Jag bad att de som var villiga att delta i intervjun att kontakta mig efter andakten Svenska kyrkan skulle hålla. Sju personer valde att delta och gav mig sitt tillstånd att använda det material som intervjuerna hade genererat till uppsatsen.²⁶

De blev väl informerade om den sekretess som skulle råda när de deltog i undersökningen och att ingen skulle kunna känna igen dem i uppsatsen. De fick även information om att deltagandet var frivilligt och om hur själva intervjuerna skulle genomföras.²⁷

Intervjuerna utgick alltså från ett formulär men pensionärerna fick även tala fritt kring ämnena under tiden. Detta nedtecknades av mig medan informanten talade.

Andakten

Innan andakten började satt de pensionärer som skulle närvara vid samlingen där i god tid innan. Det var fjorton pensionärer som var närvarande sammanlagt. Vid 14.00 kom diakonen och musikern som är med henne och spelar piano. De båda ursäktade sig för de var förkylda och skulle därför inte kunna sjunga med i psalmerna lika bra som vanligt.

Det som var det speciella denna gång var att de även hade en kvinna med sig, vilken läste dikter som hon skrivit själv och sedan fått tonsatt. Innan själva andakten kom igång gick både diakonen och musikern runt och samtalade med de äldre om deras liv och hur de mådde. De äldre såg ut att uppskatta samtalen och att någon brydde sig om dem.

²³ Dalen 2011:32

²⁴ Dalen 2011:30-31

²⁵ Dalen 2011:31

²⁶ Dalen 2011:37-38

²⁷ Dalen 2011:22-23

Andakten började med att de sjöng psalm 205, *En morgon*. De som sjöng var en av pensionärerna, diakonen och prästen. Den pensionär som sjöng med verkade väldigt engagerad i andakten.

Efter psalmen talade diakonen lite om våren som hade kommit och sedan blev det diktläsning som följdes av en bön som diakonen sa skulle ge ro till de ensamma och förtvivlade. *Fader Vår* var bönen som lästes och fem av fjorton pensionärer läste bönen högt.

Efter bönen blev det en psalm till, *psalm 199, Den blomstertid nu kommer*.

Efter *Den blomstertid nu kommer* blev det återigen diktläsning.

Efter det sjöngs psalm 96, *Öppna dig för min kärlek*. Efter detta blev det återigen en dikt sedan psalm 214, *Lär mig att bedja av ditt hjärta*. Efter psalmen lästes återigen en dikt som följdes av psalm 255, *Alla har brått*.

Sedan förklarade diakonen att sista psalmen nu skulle sjungas, psalm 289, *Guds kärlek är som stranden och som gräset*. Under andakten såg vissa av pensionärerna rofyllda ut.

Hela andakten avslutades med att de dikter som hade läst tidigare spelades upp med tonsättning och sång.

Efter andakten bjöd Svenska kyrkan på fika. Samtidigt gick diakonen runt och småpratade med de pensionärer som var där. Eftersom diakonen i fråga har jobbat där länge har hon kommit pensionärerna väldigt nära och blivit som en vän för dem.

När de hade fikat klart intervjuade jag sju av pensionärerna. Det materialet redovisas under avsnittet *Kategorisering av materialet*.

Teori

I denna uppsats kommer etiska teorier att vara utgångspunkten för att tolka materialet. Nedan beskrivs de olika etiska principer som kommer användas i analysen.

Etik och moral

Etik handlar om hur vi människor förhåller oss till en moralisk handling. Varje dag gör vi moraliska handlingar som grundar sig i våra etiska ställningstaganden.

Orden moral och etik betyder i stort sett samma sak i vardagsspråket, ordet etik härstammar från grekiskans *ethos* och moral från det latinska ordet *moralis*. Både orden betyder ursprungligen samma sak, sed eller sedvänja.²⁸

Skillnaden på moral och etik består egentligen bara av att moral är något vi gör utan att reflektera över det. Alltså de ställningstaganden vi omedvetet tar i vardagen. Etik däremot är ofta mer genomtänkta ställningstaganden och oftast finns det tydliga riktlinjer över hur vi ska bete oss inom ett t.ex. ett yrke.²⁹

Henry Egedius författare till *Etik och profession – i en tid av ökat privatisering och myndighetskontroll* förklarar grundtanken till etik på detta sätt:

Den här boken bygger på att grundtanken i etikens kärna ligger i respekt, i relation både till oss själv och andra.³⁰

I det stora hela går det att sammanfatta det som att individen ska ha respekt för sina medmänniskor och visa lojalitet med arbetskamrater och i de nära relationerna hen har.³¹

Det finns en mängd olika etiska grundbegrepp som används vid moraliska ställningstaganden och hur individer bör handla eller inte handla. Dessa olika begrepp är bra att använda sig av om man med hjälp av olika teorier vill kategorisera de moraliska ställningstagandena vi gör. Här näst presenteras de olika etiska teorier, eller moralläror som de också kallas, som kommer användas i analysen av materialet i slutet av uppsatsen.³²

²⁸ Collste 1996:13

²⁹ Egedius 2011:10

³⁰ Egedius 2011:14

³¹ Egedius 2011:14-15

³² Egedius 2011:16-17

Pliktetik eller deontologisk etik

Det grekiska ordet deontologi innebär plikt och kallas därför ofta för pliktetik. Pliktetiken utgår från de regler som finns att följa i samhället, antingen genom religiösa förpliktelser eller allmänna riktlinjer som finns i det samhälle individen tillhör. Jag kommer kalla denna etik för pliktetik under resten av arbetet.

Det dilemma som finns med denna etik är att om en individ blint följer de föreskrifter som finns kan samvetet bli lidande och att hen då står inför en annan etisk konflikt, samvetet eller de föreskrifter som finns. Collste tar upp i sin bok *Inledning till etiken* tre olika typer av pliktetik.³³

Kants pliktetik

Immanuel Kant grundade denna pliktetik på 1700-talet och har haft stort inflytande på vårt etiska tänkande. Denna etik grundar sig i att individen ska följa de moraliska tankar hen har och att de är de som ska avgöra våra handlingar. Individen ska frigöra sig från sina känslor när hen tar ett beslut enligt denna princip. Med känslor menas i detta fall det som är bäst för sig själv.

I stället ska individen grunda sina etiska ställningstaganden på den moraliska tanken. Den moraliska tanken ska vara att den handling hen utför ska hen anse att alla bör handla efter, som en lag.

Plikten emot samhället och dess lagar ska avgöra det etiska valet. Dock kan det uppstå situationer när plikterna ställs mot varandra. Kants pliktetik blir lite svår att utgå ifrån när det kommer till människor i nöd. Att hjälpa en människa i nöd är en plikt i sig anser Kant, men om en människa i nöd är förföljd av polisen uppstår problem då två plikter strider emot varandra.³⁴ Härnäst framställs sådana etiska principer som kan användas för att lösa detta.

Prima facie-plikter

Lösning på Kants pliktetik kallas prima facie-plikter. Dessa principer bygger på Kants pliktetik och de kan användas när Kants pliktetik inte fungerar, t.ex. när två plikter kommer i konflikt med varandra och det blir svårt att ta ett etiskt beslut eftersom plikterna strider emot varandra. Prima facie-plikter fungerar precis som Kants pliktetik men när plikterna strider mot varandra ska man alltid utgå från vilken av plikterna som är absolut viktigast och utgå från

³³ Egiduis 2011:17

³⁴ Collste 1996:41-43

den plikten. Det används som underlag för beslut när en person har ett etiskt dilemma som strider mot varandra, detta menar W D Ross som grundade denna etik.³⁵

Kontraktsteorier

Den andra pliktetiken Collste framställer är kontraktsteorin. Att följa samhällets regler är grundtanken bakom denna etiska teori. Att få skapa ordning i samhället och undvika kaos i världen är också en viktig del i denna teori. Regler bör följas för att individen enligt denna teori ska tänka etiskt korrekt.³⁶

Rättighetsteorier

Rättighetsteorin anknyter till kontraktsteorin, men skiljer sig åt på vissa ställen. Robert Nozick som är filosof har utvecklat en teori som grundar sig i kontraktsteorin men det som skiljer dem åt är att varje individ har rätt till att ha ett fullvärdigt liv som innebär frihet och rätt till egendom. Dessa bör alla individer ha skyldighet att respektera enligt Nozick.

Alla ska ha rätt till ett gott liv med god hälsa och sin egen frihet.

Det som skiljer denna etiska princip emot kontraktsteorin är att här sätts människans frihet och hälsa i första hand och lagarna som strider emot dessa kriterier bör ej vara genomförbara. Samhället får alltså inte kränka en individs frihet och grundläggande behov. Ett exempel kan vara att migrationsverket har valt att utvisa någon till sitt hemland fast de vet att individen i fråga inte kommer ha ett fullvärdigt liv där och inte heller någon frihet. I detta fall enligt rättighetsteorin bör denna utvisning ej vara genomförbar då den strider emot individens rättighet till sin egen frihet.³⁷

Konsekvensetik

Konsekvensetik går enkelt att sammanfatta som att det är konsekvensen av sitt etiska handlande som är det viktiga. När en individ bedömer rätt och fel i frågor utgår hen från vad konsekvenserna blir utifrån de val hen gör vid bedömningen. Det som då påverkar bedömningen är konsekvenserna utifrån sitt handlande men individen måste även beräkna in vem som blir drabbad av konsekvenserna.

³⁵ Collste 1996:43

³⁶ Collste 1996:44-45

³⁷ Collste 1996:47-49

I boken *Inledning till etiken* skriven av Göran Collste redogör Collste för tre olika konsekvensetiska teorier.³⁸

Etisk egoism

Den första konsekvensetiska teorin är etisk egoism och det ställningstagandet handlar om att individen beslutar sina ståndpunkter efter vad som är rätt för sig själv och vad som gagnar mig som person bäst när beslutet tas. Collste menar dock att detta egentligen inte kan räknas som ett etiskt ställningstagande utan handlar enbart om egoism. Och att det inte går att se denna princip utifrån någon annans behov av etiska ställningstaganden.³⁹

Etisk partikularism

Den andra konsekvensetiska teorin utgår från att individen gör sin etiska bedömning utifrån den grupp hen tillhör, denna etiska teori kallas etisk partikularism. Individen sätter sig och sin grupp som de som får ut mest av de beslut hen ska ta inför ett etiskt ställningstagande.⁴⁰

Etisk universalism

Det tredje och sista etiska ställningstagandet kallas etisk universalism och utgår från att alla individer bör behandlas lika. Individen bör ta ställning till hur alla människor drabbas av de beslut hen tar, även djur, när individen bedömer en moralisk situation. Det som medför att lyckan i världen ökar är de rätta ställningstagandena och de som medför mer olycka är de orätta ställningstagandena att ta.⁴¹

Människovärde

I västvärlden spelar människovärdet en stor roll i vårt etiska tänkande. Människovärdet grundar sig i att vi människor kan uppfatta oss som en unik individ och förmåga att välja och ta ansvar för valen vi gör i livet. En annan motivering av människovärdet är att hen kan och ska uppfatta sitt liv som värdefullt. I olika delar av världen och olika delar av religioner uppfattas människovärdet olika.⁴²

I denna uppsats kommer människovärdet bestå av att alla individer ska ha en förmåga att göra

³⁸ Collste 1996:32

³⁹ Collste 1996:32-33

⁴⁰ Collste 1996:33-34

⁴¹ Collste 1996:34

⁴² Collste 1996:33-34

sina egna val och att individen ska kunna uppfatta sitt liv som värdefullt utefter de val och handlingar hen själv väljer att göra.⁴³

Autonomi

Autonomiprincipen utgår från att om individen själv kan ta ställning till ett beslut som berör individen ska denna göra det utan påtryckningar från andra instanser. Om flera individer är inblandade till att ta ställning till ett beslut ska demokratiska beslutsprinciper användas, alltså alla individer ska tillsammans få vara med att påverka de beslut som ska tas. Denna princip har fått stort inflytande i vårt samhälle, främst inom sjukvården då individer som ska genomgå t.ex. medicinsk behandling ska ha möjlighet att påverka och få information om andra behandlingar och möjlighet att välja.

Autonomiprincipen funkar dock inte på individer som inte kan eller har möjlighet att ta egna beslut, som t.ex. individer som lider av drogmissbruk, demenssjukdom och är funktionshindrade på så sätt att de lider av hjärnskador och på så sätt inte kan ta beslut själva då det inte kan avgöra vad som är bäst för dem. Dessa personer kan inte fatta egna beslut då de oftast saknar den förmågan. Men dessa individer bör ändå enligt denna princip få göra anspråk på sådana beslut de kan vara med att påverka och bedöma.⁴⁴

Kommunens etiska värdegrund

Kommunen som dagverksamheten tillhör har tagit fram egna etiska värdegrunder. De etiska värdena och normerna som värdegrunden tar upp ska gälla för alla som jobbar inom äldrevården i denna kommun. Det värdegrunden baserar på är att pensionärerna ska ha rätt till självständighet och privatliv. Vidare står det att:

All verksamhet ska uppmuntra och ta tillvara på den personliga drivkraften.⁴⁵

Verksamheten ska även jobba för att rehabilitera det äldre och att de ska bemötas med respekt och tolerans. En viktig norm för kommunen är att alla pensionärer ska uppleva meningsfullhet, trygghet och välbefinnande.

Det som tagits upp under detta avsnitt från kommunens etiska värdegrund är bara det som är väsentligt för min undersökning.

⁴³ Collste 1996:54-58

⁴⁴ Collste 1996:58-60

⁴⁵ Se bilaga 2

Kategorisering av materialet

Under detta avsnitt går det att läsa om alla de sju informanter och det material som framkommit. I slutet av varje beskrivning om informanten går det att läsa om den kategorisering som gjorts och vad som är relevant för analysen av materialet.

Efter att en kategorisering av varje informant har gjorts kommer det sammanfattas och bildas till en helhet som gör materialet lättöverskådligt. Det går även att läsa om samtalet med diakonen och intervjun med prästen som också ingår i materialet som används i analysen.

Pensionärerna

Jag kommer från och med nu kalla de pensionärer jag intervjuat och samlat in material ifrån för informanterna för att det ska bli lättare att förstå texten. Det som beskrivs här under om informanterna är deras svar på formuläret, vissa informanter talade även fritt under tiden då vi tillsammans satt och fyllde i formuläret. Det som kom upp när informanten talade fritt och som är väsentligt för undersökningen framställs under respektive person.

Efter att sammanfattningen av det som kom fram från intervjuerna har sammanställts under varje informant kommer materialet kategoriseras efter den kvalitativa forskningsmetoden fenomenografi. Efter att varje informants material har kategoriserats görs en sammanställning av materialet och informanternas upplevelser under avsnittet *Sammandrag av materialet*.

Birgitta är på dagverksamheten varje dag och stannar oftast efter att dagverksamheten har stängt för att spela kort med Åke, Inge och Ingrid. De sitter även på dagverksamheten på helgerna fast de har stängt då, personalen låter dem vara där ändå för att spela kort och umgås.

Birgitta

Birgitta är 89 år och har tidigare i livet deltagit i svenska kyrkans aktiviteter. När hon var 17 år gifte hon sig och aktiviteterna inom kyrkan avtog. Birgitta ser sig själv som en kristen människa och är konfirmerad och med i Svenska kyrkan fortfarande. Hon deltar vid andakterna för det är en del av hennes tro.

Besöken från kyrkan anser Birgitta är mycket viktiga och hon upplever att besöken från kyrkan ger ro och glädje. Eftersom Birgitta är blind sedan några år tillbaka kan hon inte delta i sångerna kyrkan spelar och sjunger men de psalmer hon kan utantill sjunger hon med till. Det

Birgitta uppskattar mest med besöken från kyrkan är psalmerna som spelas, hon har hela livet uppskattat musik.

Upplevelsen som är viktig för Birgitta vid andakterna är för att de ger henne ro, glädje och att hon får utlopp för sin kristna tro. Det hon uppskattar mest med besöken från kyrkan är sången och musiken.

Åke

Åke som är 87 år är konfirmerad men på frågan om han är kristen blir svaret ett nja. Han tror på någon form av Gud men skulle inte kalla sig kristen, Åke är dock fortfarande med i Svenska kyrkan. Tidigare i livet gick han på söndagsskola inom Svenska kyrkan men menar att det gjorde alla på den tiden när de var unga och att de inte riktigt hade något val.

Åke uppger trots allt att besöken från kyrkan skänker honom ro och att även om han inte delar deras tro fullt ut så tycker han det är viktigt att de kommer och besöker dagverksamheten.

När vi samtalat en stund och Åke blir försäkrad om att han kommer få vara anonym i min uppsats säger han dock att han önskar att det vore någon som inte var kyrklig som kom och spelade och sjöng för dem men att han uppskattar kyrkans musik också. När han får frågan om varför han egentligen deltar menar han att det är ett skönt avbrott ifrån deras kortspelade och att det är kul när det händer något.

Vid frågan om Åke hellre skulle föredra någon annan aktivitet säger han att han gärna skulle göra något roligare men menar samtidigt att han är för gammal och att han nöjer sig med det som finns inplanerat på dagcentralen. Det han önskar är att det dock skulle kunna ske mer underhållning där och att underhållningen inte måste vara förknippad med något kyrkligt.

Åkes upplevelse av andakterna är av varierande sort. Han anser sig inte som kristen men uppskattar ändå besöken från kyrkan då de skänker han ro. Egentligen skulle Åke föredra någon underhållning som inte är religiös men nöjer sig med det som erbjuds på dagverksamheten då det ger ett avbrott från deras vardagliga kortspelade, och att även om musiken och sångerna är kristna så uppskattar han dem. Åke upplever att eftersom han är så pass gammal bör han sig nöja sig med det han får.

Inge

Inge är 72 år och är konfirmerad och anser sig vara kristen. Han har inte varit så aktiv i Svenska kyrkan tidigare i livet utan söndagsskolan är det han kan minnas är hans enda aktivitet.

Inge anser att besöken från Svenska kyrkan är mycket viktiga och att det ger glädje och ro. Det han anser vara det bästa med besöken från kyrkan är att han får utlopp för sin tro och vara en del i den religiösa församlingen han tillhör.

På frågan om han skulle välja någon annan aktivitet istället för Svenska kyrkans så menar han att det gärna skulle kunna vara lite roligare underhållning ibland som musik som inte bara är förknippat med det religiösa livet.

Inge anser sig själv vara kristen och tycker att besöken från kyrkan är viktiga. Upplevelsen han får av besöken från kyrkan är ro och glädje. Att få utlopp för sin tro och få ta del av den församling han tillhör är det bästa med kyrkans besök.

Ingrid

Ingrid är 94 år och konfirmerad, precis som de andra har hon gått i söndagsskolan och när hon var ung var det standard att bli konfirmerad i anslutning till söndagsskolan. Ingrid anser sig inte vara religiös men tycker ändå att besöken från Svenska kyrkan är viktiga och tycker att besöken ger henne ro. Även fast hon inte är religiös anser hon att besöken är viktiga eftersom det är en av de få underhållningar de får på dagverksamheten.

Det hon uppskattar mest med besöken är musiken men skulle egentligen föredra att underhålningen bestod i musik som inte hade ett kristet inslag. Hon skulle uppskatta mer om det kom folk som inte hade det kristna budskapet med sig och underhöll dem, främst med sång och musik.

Upplevelsen Ingrid får av kyrkans besök i sammanband med andakten är ro. Ingrid upplever besöken som viktiga även om hon inte anser sig religiös, främsta anledningen till att Ingrid upplever besöken som viktiga är för att det är en av de lilla underhållning de får på dagverksamheten.

Ingrid uppskattar musiken mest men skulle uppskatta det ännu mer om det inte var ett kristet inslag i musiken. Det intressanta med Ingrid är att hon är inskolad i den kristna skolan men anser sig ändå inte vara religiös. Att Svenska kyrkan kommer dit anser ändå Ingrid är viktigt.

Detta kan bero på att Ingrid har blivit fostrad in i ett kristet liv och därför, även fast hon tappat sin religiositet, anser att Svenska kyrkan tillhör hennes liv även om de inte delar samma uppfattning kring livet och tro längre.

Stina

Stina är 79 år och blev konfirmerad år 1949. Stina är kristen men den enda aktivitet hon deltagit aktivt i är söndagsskolan där hon anser att hon inte lärde sig så mycket. Stina pratar mycket om hur viktigt det var att ungdomarna som deltog i söndagsskolan skulle lära sig psalmerna utantill.

Om besöken från Svenska kyrkan tycker hon är bra, hon anser att de piggar upp och tycker att sången och musiken är det bästa med besöken. Hon deltar i besöken från Svenska kyrkan för de ger henne ro och tycker att de från kyrkan är duktiga när de spelar och sjunger. Stina är nöjd med att bara gå ner till dagverksamheten då och då när hon själv får lust, oavsett andakt eller inte. Hon uttrycker ingen önskan om någon annan form av underhållning utan är nöjd med den som ges.

Stinas upplevelse av andakten är att den skänker ro och hon uppskattar musiken och sången. Stina är ganska passiv till kyrkans besök även fast hon anser sig vara kristen. När hon talar om andakten låter Stina ganska ointresserad och säger själv att hon bara går ner till dagverksamheten när det passar henne själv. Stina visste inte att andakten skulle ske utan gick ner till dagverksamheten just den dagen för att hon kände för det.

Lars

Lars är lätt förståndshandikappad och kan inte ta sig till dagverksamheten själv. Även om han är lätt förståndshandikappad har han inte problem att ta egna ställningstaganden och svarar ordentligt på frågorna.

Lars är rullstolsburen och behöver hjälp med att ta sig dit och hem av hemtjänstpersonal. Han äter i anslutning till dagverksamheten precis som de andra men vill gärna åka hem så fort han har ätit upp sin mat men eftersom han behöver de sociala kontakterna brukar personalen låta han stanna några timmar efter lunchen för att umgås med de andra pensionärerna. Lars är 68 år och bor några meter ifrån dagverksamheten.

Han är konfirmerad och anser sig vara kristen. Han tycker besöken från kyrkan är viktiga men har aldrig tidigare i livet deltagit aktivt i kyrkans aktiviteter. Även fast han deltar i andakten

och anser sig vara kristen uppger han dock att han enbart är där för det är en tidsfördriv och får tiden att gå på dagarna.

Lars önskar att det var öppet på lördagar så han skulle slippa sitta ensam i sin lägenhet hela helgen med enstaka besök från hemtjänsten som enda avbrott från sin vardag. Han är fullt nöjd med att bara vara på dagverksamheten och kan inte komma på någon annan aktivitet han hellre skulle föredra framför kyrkans besök.

Det Lars uppskattade mest från Svenska kyrkans besök denna gång var dikterna som en kvinna läste och hade tonsatt.

Lars upplevelse av andakten är att det i första hand är en tidsfördriv. Även om Lars anser sig vara kristen ger han ingen vidare förklaring till varför han anser det vara en tidsfördriv om han nu anser sig vara kristen. För Lars är dagverksamheten i första hand en verksamhet där han kan umgås och vara lite social och få avbrott i sin vardag.

Gun-britt

Gun-britt är 93 år och varken döpt eller konfirmerad. Till skillnad från de andra informanterna som blivit intervjuade besöker hon inte dagverksamheten så ofta men kommer dit ibland för att få lite gemenskap och prata lite med de andra som är där.

Gun-britt är inte kristen och tycker att besöken från kyrkan är helt oväsentliga för henne. Hon har ingen som helst uppfattning av besöken från kyrkan och får egentligen inte ut något av det förutom gemenskapen med de andra äldre.

Om hon måste välja något hon uppskattar mest från besöken från kyrkan så är det musiken och sången. Om Gun-britt fick välja helt fritt vad hon skulle vilja göra istället skulle hon föredra friluftsliv, som t.ex. åka ut i skogen och fika eller åka på utflykter. Hon menar att hon egentligen bara deltar vid besöken från Svenska kyrkan för hon anser det otrevligt att gå därifrån bara för hon inte delar samma tro som kyrkan.

Gun-britt är den enda som inte deltagit i någon form av religiös aktivitet tidigare i livet. Gun-britts upplevelser av andakterna är egentligen helt oväsentliga för henne. Hon besöker enbart dagverksamheten för att få gemenskap. Att hon stannar på dagverksamheten när kyrkan är där är för att hon upplever det som otrevligt att gå därifrån. På formuläret fick informanterna svara på vad de uppskattade mest med besöken från kyrkan, sången och musiken blev Gun-britts svar men jag upplevde det som att hon inte uppskattade det så mycket heller. Gun-britt skulle om hon fick välja uppleva mer av naturen och uteliv.

Sammandrag av materialet

För att kategorisera materialet som framkommit under intervjuerna och göra det mer lättöverskådligt följer här en sammanfattning.

Sammanfattningen som baserar sig på hur många av informanterna som upplevde likvärdiga känslor under andakten kategoriseras här under.

Alla informanter utom Lars och Gun-britt upplevde ro under andakten oavsett om de räknar sig själv som kristna eller inte. Eftersom alla utom Gun-britt är inskolad i det kristna livet genom söndagsskolan upplever antagligen informanterna ro eftersom de tidigare i livet har fått dessa stunder med kyrkan. De känslor de upplever vid andakten kopplas antagligen ihop med deras tidigare och mer aktivare liv inom Svenska kyrkan. Att inte Lars ser det som en stund för ro kopplas antagligen ihop med att han är den enda som inte har gått i söndagsskolan utan enbart konfirmera sig och inte har samma relation till andakter som de andra som har gått i söndagsskolan.

Fyra av informanterna anser sig vara kristna men bara två av dem, Birgitta och Inge säger sig delta eftersom de ger dem utlopp för sin religiösa tro. Att bara två av de fyra som anser sig kristna ger det svaret är lite bekymrande. De andra två som anser sig kristna deltar av olika anledningar: Stina eftersom det ger henne ro och musik och sången uppskattas, Lars eftersom det är en tidsfördriv och för att de ger ett avbrott i Lars vardag.

Musiken och sången som andakten innehåller är dock väldigt populär bland informanterna. Av alla sju informanterna är det bara Lars som uppskattar dikterna som lästes mer än musiken. De flesta av dem önskar dock att musiken inte skulle vara kristen men uppskattar det ändå då de ser det som underhållning.

I stort sett alla utom Birgitta och Inge upplever dessa besök från kyrkan som underhållning eftersom de inte anger att de får utlopp för sin tro utan uppskattar musiken och sången. De flesta av informanterna refererar besöken från kyrkan som underhållning.

Dessa informanter växte upp när Sverige var ett kristet land och för dem tror jag att kristendomen är ett normalt inslag i vardagen och att de bör klassa sig som kristen och gör de inte det är det nästan lite skamligt. För dem är kristendomen en tradition som varit med dem

hela livet. De som svarade att de inte var kristna, utom Gun-britt, var först väldigt tveksamma till vad de skulle svara men medgav tillslut att de inte såg sig själva som kristna.

Samtal med diakonen

Detta samtal kan klassificeras som en ostrukturerad intervju. Diakonen fick tala helt fritt och om sitt engagemang kring andakterna på dagverksamheten och hur hon ser på denna verksamhet.

Samtalet med diakonen skedde innan andakten på dagverksamheten där den skulle ske.

Eftersom prästen som blivit intervjuad för denna uppsats inte har jobbat så länge för Svenska kyrkan inom denna kommun genomfördes även ett samtal med diakonen för att få en tydligare bakgrundsbild till deras verksamhet.⁴⁶

Diakonen i fråga är egentligen pensionär men fortsätter hålla dessa andakter på dagverksamheten eftersom hon har haft andakter där i över trettio år. Andakten som skedde den 6/5 - 2013 var den sista innan sommaruppehållet och därför har diakonen valt att stanna kvar och hålla i det tills denna termin tar slut.

När Diakonen startade dessa andakter på dagverksamheten menar hon att det kom ungefär 25-30 pensionärer varje gång, idag kommer 10-12 pensionärer om det vill sig väl. Enligt diakonen kommer det mindre pensionärer eftersom många av de som gick på dagverksamheten förut nu åker till Dalbacken. Dalbacken är också en dagverksamhet men ligger längre bort.

Vad hon har för belegg för att flera pensionärer skulle åka dit förklarade hon inte. Det finns inte heller några tecken på att mängden av pensionärer på Dalbacken har ökat.

Hur det går till när Svenska kyrkan bokar in dessa andakter på dagverksamheter och äldreboenden menar hon är en tradition. Hon vet inte riktigt när traditionen började men så länge hon jobbat inom Svenska kyrkan har det varit så. Det som sker när det planeras inför andakterna är att Svenska kyrkan ringer upp äldreboendet eller dagverksamheten i detta fall och frågar om de är välkomna. Oftast är de intresserade och då lämnas ett schema om vad som ska ske vissa datum och tider.

⁴⁶ Denna intervju framställs under rubriken Intervju med präst från Svenska kyrkan

Oftast är det diakoner som håller andakter inom äldreomsorgen då präster har mycket att göra med begravningar och dop. När vi samtalar kring den gudstjänst som skedde den 23/4-2013 på ett äldreboende där prästen var delaktig tycker diakonen det låter väldigt märkligt då präster väldigt sällan gör dessa former av uppdrag.

Vi talade även om det första besöket på ett äldreboendet jag var med på där prästen var med och om hur lite pensionärer som dök upp, endast två. Diakonen anser att det är mycket konstigt att prästen fortsätter ha dessa gudstjänster där om det inte finns något intresse.

När vi samtalade om hur hon tror att pensionärerna uppskattar dessa besök säger hon att de som är i den åldern som de på dagverksamheten är i oftast är både döpta och konfirmerade och på så sätt bör de uppskatta dessa besök. Hon uppskattar att 99% av de äldre är med i Svenska kyrkan och tror att de klassar sig som kristna.

För övrigt är diakonen väldigt noga med att påpeka att de betalar allting som kostar något i och med deras besök på dagverksamheten och att de alltid bjuder pensionärerna på fika efteråt.

Intervju med präst från Svenska kyrkan

Prästen som har intervjuats i sammanband med denna undersökning är kvinna och har enbart varit anställd inom Svenska kyrkan i denna kommun i ungefär ett år, intervjun skedde 2/5-2013. Tidigare har hon jobbat inom en annan kommun i närheten av den kommun hon nu arbetar. Anledningen till denna intervju är att få en inblick i hur präster ser på den verksamhet som bedrivs inom äldreomsorgen och vad hon anser att de gör för nytta för de äldre.

Denna präst var den som skulle hålla i gudstjänsten den 23/4-2013 då det enbart kom två pensionärer. Mycket av det vi samtalade om handlade om just att det har minskat väldigt mycket deltagare bland de äldre vid gudstjänst och andakter. Hon säger att anledning till det är så dålig uppslutning vid dessa äldreboenden handlar om att personalen inte informerar ordentligt om att kyrkan ska komma och att de inte uppmuntrar de äldre att delta. Vid påpekande om att det var ett boende för äldre och att de flesta inte lider av demenssjukdom och har en egen vilja, och inte bör påverkas av personalen ändrade sig prästen en aning. Hon säger då istället att deltagandet kan ha sjunkit så pass mycket på grund av tv:n och att de äldre istället föredrar att titta på olika tv-program än att gå ner och vara med på gudstjänst. I den tidigare kommunen hon jobbade för såg det ut ungefär likadant som det ser ut i denna

kommun. Det är de traditionella psalmerna som är välkända som används och gudstjänsterna hålls så korta som möjligt.

Vidare pratade hon om två andra boenden som enbart är demensboenden. Alla pensionärer som bor där lider av olika former av demenssjukdomar och kan därför inte göra aktiva val själva. Där menar hon att det alltid är många som deltar då personalen alltid hjälper pensionärerna ner och att de har frivilliga från röda korset som även dem hjälper de äldre ner till gudstjänsterna.

Vid frågan om hon anser att det verkligen är korrekt att ta ner personer med demenssjukdomar som de inte har någon historik på om de varit aktiva i det kristna livet anser hon att det är okej. Enligt henne skapar dessa goda stunder för de äldre och att hon kan se att de som lider av demenssjukdomar med aggressiva inslag ofta kan komma mer till ro genom dessa besök. Dock säger hon att den enda gången hon har sett det ske är när en person med demenssjukdom var väldigt aggressiv och var tvungen att få starka lugnande mediciner för att kunna sitta med utan att slåss. Hon säger då att det märktes att hen blev lugnare och lugnare under gudstjänsten. Hon tror själv att både medicinen och hennes gudstjänst hade den inverkan på personen. Hon pratar även om att prästskjortan förmedlar att hon kommer från Svenska kyrkan och tar då för givet att de demenssjuka pensionärerna som inte är kristna skulle gå därifrån.

Hur själva gudstjänsten går till måste prästen anpassa från gång till gång då det helt beror på vilket humör de pensionärerna som är demenssjuka för tillfället befinner sig i. Det är viktigt att inte ha för långa gudstjänster menar hon och att de mest är baserade på psalmer som de äldre känner igen, då de då klarar att sjunga med. För det mesta blir det begravningspsalmer för de psalmerna kan de flesta av de demenssjuka utantill. Även det menar hon är ett tecken på att de demenssjuka är kristna eftersom de kan låtarna utantill så anser hon att de på något sätt bevisar att de varit aktiv inom den kristna tron. Gudstjänsterna hålls väldigt korta då det är svårt att få de demenssjuka att sitta stilla en längre tid.

Det hon vill få ut av hela besöket på boendet är att skapa stämning och ge en lugnande inverkan på de äldre. Hon vill ge värme och öppenhet till de äldre och givetvis ge dem en chans att utöva sin tro. Det hon hoppas mest på med dessa besök är att Gud ska göra sitt för de äldre och hjälpa dem i livet.

Det prästen tycker är jobbigt med besöken på äldreboenden där personer med demenssjukdom bor är att det inte går att förutse vad som ska ske. Eftersom en demenssjuk person oftast tappar mycket av de sociala strukturerna i samhället blir det oftast ganska närgångna vilket hon kan uppleva som obehagligt och känner därför att hon är på sin vakt hela tiden under dessa besök utifall att någon av de boende skulle börja bete sig aggressivt.⁴⁷

⁴⁷ Läs hela intervjun i Bilaga 3

Analys enligt etiska teorier

Under detta avsnitt går det att läsa om de analyser som gjorts och det som framkommit under denna undersökning. Svar på frågeställningarna som denna uppsats bygger på ges även svar på i detta avsnitt. Med hjälp av facklitteratur som tar upp ämnet etik och moral kommer förklaringar ges till varför vissa av dessa handlingar sker och hur de kan uppfattas av andra som är inblandad i verksamheten.

Tidigare forskning kommer även användas i analysen av materialet.

Anledningar till deltagandet vid andakten

Av de sju informanter som intervjuades var det enbart en av dem som inte deltagit i någon form av religiösa sammanhang tidigare i livet. Av de sju personerna som deltog i undersökningen ansågs sig fyra vara kristna. Gun-britt är den enda av dem som aldrig deltagit i någon form av religiösa sammanhang.

Åke svarade nja på frågan om han var kristen. Efter att ha samtalat en stund erkänner Åke att han önskar att det inte kom någon form av kyrklig verksamhet till dagverksamheten. Han önskar istället underhållning utan inslag av religiositet. Detta berättar han när han blivit lovad att få bli anonym. Känslan Åke ger när han pratar om att han önskar någon annan underhållning ger nästan en känsla av att han anser att det är omoraliskt att inte uppskatta besöken från kyrkan.

Åke är uppvuxen i ett Sverige där söndagsskolan var en norm och att tillhöra Svenska kyrkan var något alla i stort sett gjorde. Här hamnar han i ett etiskt ställningstagande men följer ändå det han anser är en rättighet för han, alltså att säga vad han själv anser om saken.

Detta etiska ställningstagande tillhör rättighetsteorin som tillhör pliktetiken. Åke gör ett ställningstagande där han utgår från sina rättigheter och sina val att bestämma över sitt liv.⁴⁸

Detta är intressant för undersökningen då det visar på att han egentligen inte uppskattar besöken men säger samtidigt att de ger han ro och tycker det är viktigt att Svenska kyrkan kommer och besöker dem. Detta kan ha att göra med traditioner då han har haft band till Svenska kyrkan i hela sitt liv, dock ej så aktivt.

Jag tror även det kan handla om etisk partikularism som är en teori som tillhör de

⁴⁸ Collste 1996:47

konsekvensetiska teorierna. Att det är viktigt för han att Svenska kyrkan kommer kan handla om att han vet att hans vänner som också är på dagverksamheten uppskattar besöken och därför anser han det som viktigt att kyrkan kommer. Den etiska partikularismens teori grundar sig i att individen gör det som individen tycker är bäst för sin egen grupp, i detta fall hans vänner på dagverksamheten. Så även om Åke kanske inte uppskattar besöken så mycket kan han ha överseende med det då han vet att de andra i gruppen uppskattar besöken mer än han själv.⁴⁹

Gun-britts svar är väldigt intressanta för undersökningen. Hon anser sig inte som kristen och har aldrig tidigare i livet deltagit i någon form av religiösa verksamheter. Hon kommer till dagverksamheten ibland och kommer dit enbart för sällskapet. Hon får inte ut något av besöken från kyrkan men vill ha gemenskap och vill inte gå därifrån bara för att Svenska kyrkan befinner sig där. Detta är intressant ur en etisk och moralisk synpunkt då hon tror att dem från kyrkan skulle uppfatta det som ohövligt om hon lämnade dagverksamheten. Ur en konsekvensetisk synpunkt går det att använda sig av etisk universalism när jag tolkar detta beteende. Gun-britt anser att den handling hon begår när hon stannar kvar på andakten skänker diakonen och musikern glädje och inom den etiska universalismen är alla handlingar som medför glädje en god handling.⁵⁰

Alla informanter förutom två, Birgitta och Stina, skulle egentligen föredra underhållning som inte är kyrklig men väljer ändå att delta. Alla informanterna säger att de deltar för det är så sällan det bjuds på underhållning och det här är det enda roliga som händer på dagverksamheten nu för tiden. Som det går att läsa under avsnittet *Tidigare forskning* så har Ingeborg Nilsson konstaterat att pensionärer som deltar vid aktiviteter av olika slag mår bättre och känner en större livstillfredsställelse⁵¹, detta bevisas även här då alla informanterna saknar den underhållning som förr fanns på dagverksamheten och därför nu håller tillgodo med det som finns, oavsett om de är religiösa eller inte. Efter nerdragningarna som kommunen införde för ett par år sedan finns det helt enkelt inte pengar för underhållning om inte de som kommer till verksamheten betalar själva, vilket kyrkan gör.

⁴⁹ Collste 1996:33-34

⁵⁰ Collste 1996:34-35

⁵¹ Se avsnitt *Tidigare forskning*

Autonomiprincipen innebär att de har möjlighet att välja helt själv om de vill delta eller inte i dessa andakter⁵² och de väljer att göra det utifrån olika perspektiv. Fyra av informanterna deltar i andakterna för att få lite underhållning, en för tidsfördriv. Enbart Birgitta och Inge uppger på formuläret att de deltar på grund av sin tro.

Så svaret på varför informanterna, utom Birgitta, Inge och Lars, väljer att delta vid Svenska kyrkans andakter är för de ser det som underhållning och tycker om när det händer något på dagverksamheten. Lars ser det enbart som en tidsfördriv men anser sig ändå vara kristen men att han skulle få utlopp för sin tro är inget han upplever.

Pensionärernas uppfattning av besöken från kyrkan

Förutom att det ger dem underhållning som det konstaterades i förra avsnittet, upplever informanterna besöken från Svenska kyrkan känslor i form av ro och glädje. Även fast informanternas religiositet inte verkar vara det som driver dem att delta så skänker ändå besöken dem bra känslor och bättre livskvalité. De uppskattar alla musiken väldigt mycket och alla tycker att det är ett skönt avbrott från vardagen när någon kommer och underhåller dem. Deras människovärde och autonomi principen spelar roll här då denna upplevelse skänker dem livskvalité och värde till deras liv.⁵³

Även Gun-britt som inte alls är kristen och som inte alls bryr sig om besöken från kyrkan anser att sången och musiken gör henne glad och det är det hon uppskattar mest. Egentligen skulle Gun-britt hellre åka ut i skogen och få frisk luft men eftersom detta är det enda som bjuds accepterar hon detta.

När jag tittat på materialet som blev insamlat under besöket vid andakten finner jag att det religiösa som diakonen vill förmedla absolut inte är det viktiga för de flesta av informanterna. För dem är det viktigare med musiken och sången och att någon faktiskt gör sig besväret att komma dit och underhålla dem. För alla sju informanterna är musiken och sången det absolut viktigaste, Lars upplevde dock dikterna som lästes denna gång som väldigt uppskattade.

När jag kategoriserade materialet framkom det att enbart två av informanterna, Lars och Gun-britt, inte upplevde ro under andakten. De andra fem upplevde ro och i vissa av fallen även glädje oavsett om de räknade sig till kristna eller inte. Rättighetsteorin blir här användbar då

⁵² Collste 1996:58-59

⁵³ Collste 1996:54, 58-59

varje individ har rätt till lycka och frihet, vilket i förlängningen innebär en inre ro. Så oavsett vad kyrkans mål eller mening med dessa andakter är så har informanterna rättighet till de känslor och upplevelser de har i sammanband med andakten.⁵⁴

Svaret på frågeställningen hur de uppfattar besöken från kyrkan visar materialet på att alla utom två, Birgitta och Inge, som ser det som en del av sin tro, ser det som underhållning. Det är underhållning som skänker glädje och ro oavsett om informanten i fråga anser sig religiös eller inte. Även fast informanterna inte är religiösa unnar de sig underhållning från kyrkan oavsett om de är kristna eller inte. Informanterna får ett människovärde. De anser att det ska få göra fria val och unna sig att vara lyckliga och ta ansvar för de handlingar de begår.⁵⁵

Även kommunens värdighetsgrund passar in i hur informanterna tänker i denna fråga, de ska få känna meningsfullhet, vilket de faktiskt gör av andakterna även om det kanske inte är på det sätt diakonen och den kyrkliga verksamheten har tänkt sig.⁵⁶

Den kyrkliga verksamheten

Både diakonen och prästen säger att det inte är lika många som går på dagverksamhet eller bor på boende för icke demenssjuka som deltar i andakterna och gudstjänsterna de håller där, antalet pensionärer för denna verksamhet har minskat väldigt på de senaste åren.

På frågan om varför de tror att antalet har minskat så markant får jag olika svar från de båda, prästen hävdar att det är personalens fel och att pensionärer hellre titta på tv. Hon överväger inte ens att det skulle kunna handla om att de inte är intresserad av Svenska kyrkans budskap. Diakonen hävdar att pensionärerna istället åker till en annan dagverksamhet som kallas Dalbacken, för detta har hon dock inget belägg.

Varken diakonen eller prästen vet varför det har blivit så att Svenska kyrkan åker runt till olika verksamheter inom äldreomsorgen men menar att de är tradition. De bjuder in sig själva till dessa verksamheter och kommer ungefär en gång i månaden.

Både diakonen och prästen menar att de som är i den åldern som pensionärerna på dagverksamheten och äldreboendena oftast är kristna och döpta då det var standard när de var

⁵⁴ Collste 1996:47-49

⁵⁵ Collste 1996:56

⁵⁶ Se bilaga 2, Kommunens värdegrund

unga. Ingen av dem verkar reflektera över att det går att gå ur Svenska kyrkan eller sluta vara troende på äldre dagar. Inte heller verkar någon av dem tänka på att Sverige är ett av de mest sekulariserade länderna i världen och att vi har väldigt många olika religioner bland vår befolkning. De tar helt enkelt för givet att är de gamla så uppskattar de besök från Svenska kyrkan. Att deltagande av pensionärer har avtagit rejält väljer de i stället att skylla på annat och inte att det kan bero på ointresse från pensionärerna.

Som det går att läsa under *Tidigare forskning* ökar antalet pensionärer med mångkulturell bakgrund mer och mer. Detta verkar inte Svenska kyrkan inte ta hänsyn till utan förutsätter att alla äldre i stort sett är kristna, fast 10% av befolkningen över 65 år har en mångkulturell bakgrund.⁵⁷

Att prästen anser att det är personalens roll att få ner friska individer till en gudstjänst kan ses som väldigt fel både etiskt och moraliskt. Människovärdet och den fria vilja spelar här en stor roll och bara för att de bor på ett äldreboende ska de inte bli fråntagen sitt människovärde och fria vilja genom att bli nedtvingad till något de inte vill delta i.⁵⁸ Prästen frångår även den autonoma principen som innebär att alla individer har rätt att själva bestämma över sitt liv och sina handlingar och de konsekvenser som följer.⁵⁹

Prästen säger vidare att det är viktigt att ha dessa besök då det skänker ro till de äldre. Diakonen kan inte förstå att det fortsätter besöka ett äldreboende där bara två personer närvarar. Det är helt enkelt inte ekonomiskt försvarbart. Prästen anser dock att hennes roll är viktig på äldreboenden även om det bara kommer två, så hon anser inte att det är aktuellt att sluta med verksamheten.

Prästens pliktetik gentemot sitt jobb är väldigt genomgående under hela denna analys, den plikt hon känner mot sitt jobb och de åtaganden hon har till Svenska kyrkan är väldigt stark.⁶⁰ Däremot berättade prästen att de fått slutat med verksamheten på ett korttidsboende, då det aldrig var någon pensionär som deltog och personalen tillslut sa ifrån sig besöken.

⁵⁷ Se avsnitt *Tidigare forskning*

⁵⁸ Collstes 1996:33

⁵⁹ Collste 1996:58-59

⁶⁰ Collste 1996:41

Även fast denna undersökning inte grundar sig i gudstjänster och andakter från Svenska kyrka på demensboenden är det ändå väsentligt för undersökning att skriva lite om det. Prästen säger att det är på demensboendena flest pensionärer deltar. Det måste vara korta gudstjänster eftersom de demenssjuka inte kan koncentrera sig längre stunder. Prästens enda förklaring till att hon antar att de med demenssjukdom är kristna är att de kan de mest populära psalmerna och att de känner igen prästskjortan.

På demensboendet har Svenska kyrkan frivilliga från röda korset som hjälper de demenssjuka ner till gudstjänsten och även personalen försöker samla så många som möjligt i lokalen.

Tidigare forskning genomförd av Christen Erlingsson vid Umeås universitet visar att både Svenska kyrkan och frivilligorganisationer anser att övergrepp emot vissa individer är begripliga om det är för deras egna bästa.

Att aktivt medverka till att de med demenssjukdom medverkar vid en gudstjänst utan att veta om de är kristna eller inte kan räknas som ett övergrepp. Det strider emot rättighetsteorin eftersom de genomför handlingar som de inte vet är rätt för individen som de för ner till gudstjänsten.⁶¹

Om jag utgår från det material som framkommit under denna undersökning så deltar de friska pensionärerna enbart för underhållningen. Varför de dementssjuka deltar är för att personal och frivilliga från röda korset hjälper dem ner till gudstjänsten. Hur de uppfattar det hela kan vi inte veta då demenssjukdomar sakta förstör hjärnan och oftast blir individerna med sjukdomen personlighetsförändrad och förlorar minnet.

Den präst som deltar i undersökningen menar att det kan bli väldigt rörigt under gudstjänsterna då de demenssjuka ofta har svårt att uppfatta tid och rum och gör det som faller dem in. Utifrån det prästen berättar om dessa gudstjänster och utifrån det material som insamlats för denna undersökning utgår jag ifrån att några av de demenssjuka i stort sett blir tvingade att delta i gudstjänster. Vissa av dem känner antagligen samma sak som de friska pensionärerna men kan inte uttrycka sig på grund av sin sjukdom.

När det kommer till gudstjänsterna på demensboendet är min slutsats att både personal och präst bortser från människovärdet då de utsätter pensionärerna med demenssjukdom för religiositet de inte ens vet om de vill delta i eller inte.

Eftersom det är svårt för demenssjukdomar att uttrycka sin fria vilja är det inte rätt att ha

⁶¹ Collste 1996:47

gudstjänster där då det kan anses som påtvingad religiositet och det är förbjudet i Sverige. Så här säger lagen om religiositet i Sverige:

Det står envar fritt att för religiös gemenskap delta i sammankomst och sammansluta sig med andra.⁶²

Det ska alltså vara fritt att delta vid religiösa sammankomster. I detta fall vid demensboendena kan jag inte anse att det är ett fritt val av de demenssjuka pensionärerna. På längre sikt kommer det även bli mer problematiskt då vi kommer få fler demenssjuka med mångkulturell bakgrund som antagligen kommer bli behandlad på samma sätt som de demenssjuka idag. Detta strider egentligen mot kontrakteorin då både personal på boendet och personal från kyrkan frångår de grundlagar som finns i samhället, påtvingad religiositet.⁶³

Prästens etiska ställningstaganden under dessa gudstjänster enligt detta insamlade material är svårt att förstå. I hennes värld är de äldre religiösa, och de friska som inte vill delta anser hon att de inte deltar eftersom personal inte hjälper till att få ner pensionärerna till gudstjänsten, eller att tv-tittande är viktigare för dem. Detta kan klassas som etisk egoism. Hon anser att det hon gör gynnar pensionärerna men egentligen är det hon som antagligen får ut mest av dessa besök och får ge utlopp för sin tro. I slutändan är det hon som känner att hennes handling är korrekt utförd då hon anser att det är de moraliska rätta alternativet.⁶⁴Eftersom hon inte bryr sig om att kolla upp vad de med demenssjukdom hade för relation till Svenska kyrkan förr i tiden får jag känslan av att hon enbart är där för hon är övertygad om att de behöver Gud och hon är den som kan föra dem med demenssjukdom närmare Gud. Prästen sa uttryckligen under intervjun som genomfördes med henne att det är Gud som kan hjälpa de äldre.

Diakonen däremot har en mer gruppinställning till sin verksamhet på dagverksamheten. För henne är sången och musik viktig och det enda bön hon egentligen ber är Fader vår. Hon lägger ganska lite vikt vid det kyrkliga utan underhåller istället pensionärerna med musik och sång.

⁶² http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Religionsfrihetslag-1951680_sfs-1951-680/

⁶³ Collste 1996:44-45

⁶⁴ Collste 1996:32-33

Samtalet med diakonen var ett samtal för att ge mer bakgrundsbild till hela denna verksamhet då prästen hade väldigt lite erfarenhet. Eftersom diakonen har jobbat med denna grupp i över trettio år har hon utvecklat vänskap och tillit med dem och i slutet av andakten var det tydligt att pensionärerna uppskattade hennes närvaro. Hennes bild av det hon gör på denna dagverksamhet handlar väldigt lite om något kyrkligt budskap. Istället handlar det om att vara medmänsklig och finnas där för pensionärerna om de behöver henne. Diakonen följer sin pliktetik genom att följa sin religiösa tro och den plikt hon har gentemot den Svenska kyrkan.⁶⁵ Samtidigt anpassar hon sin andakt så den passar hela gruppen och så att alla som deltar ska kunna känna ro och glädje utan att för den delen bli allt för religiöst påtvingad. Detta stämmer in med med etisk partikularism som tillhör den konsekvensetiska teorin inom etiken. De beslut hon tar inför andakten och hur hon behandlar alla pensionärer som närvarar tas för att den grupp som hon just då tillhör, alltså dagverksamheten, ska få ut mest av de beslut hon tar.⁶⁶

Det blir även en helt annan situation på dagverksamheten då pensionärerna faktiskt är där av helt fri vilja till skillnad från ett demensboende. Pensionärerna befinner sig på andakterna på dagverksamheten frivilligt även om det kanske inte handlar om religiösa skäl. På dagverksamheten får människovärdet en betydelse och innefattar de fria valen pensionärerna gör och de handlingar de utför.⁶⁷

Svaret på frågeställningen i denna uppsats och som grundade sig i vad som driver kyrkan att ha dessa verksamheter för de äldre verkar vara varierande. Intervjun som skedde med prästen gav ett starkt intryck av att hon kände det som ett kall att predika inför de äldre och att de tillhörde hennes arbetsuppgift. Hon ser dessa besök på äldreboenden och dagverksamheter som ett sätt att koppla ihop de äldre med Gud utan att ifrågasätta om det någon som faktiskt är intresserad eller inte. Det som driver prästen till denna verksamhet verkar alltså vara att ge pensionärerna en stund med Gud även fast hon säger att det är svårt på demensboenden att hålla längre predikningar då de inte lyssnar på vad hon säger. Oavsett vilka hon predikar för verkar dock hennes drivkraft inom denna verksamhet vara att föra Guds ord vidare.

Om jag ska utgå från etiska ställningstaganden strider prästens handling mot både den autonomiska principen, människovärdesprincipen och rättighetsteorin. Hon verkar inte ta

⁶⁵ Collste 1996:41

⁶⁶ Collste 1996:33-34

⁶⁷ Collste 1996:56

hänsyn till varken de demenssjukas tidigare erfarenhet av religiositet och inte heller om det gagnar deras livskvalité att delta i hennes gudstjänster.⁶⁸

Diakonen däremot verkar mer driven av själva sammanhållningen och att underhålla pensionärerna. Hon lägger väldigt lite vikt vid själva predikandet och sjunger istället sånger och psalmer som är kända och som hon vet att pensionärerna på dagverksamheten uppskattar. Hela stämningen på dagverksamheten skiljer sig markant från besöket på boendet med prästen där två pensionärer deltog. På dagverksamheten är det väldigt öppet och glatt vilket jag inte kan säga om besöket på boendet. Bara det att diakonen, fast hon gått i pension, fortsätter att hålla dessa andakter med ”sina pensionärer” som hon kallar dem, visar att hon vill deras bästa och är intresserad av att göra dem glada och ge dem ro.

Samtalet med diakonen visar att det som driver henne till denna verksamhet är just underhållningen för pensionärerna. Samt att de ska slippa sitta på dagverksamheten dag ut och dag in utan någon form av underhållning. Givetvis är dessa besök från diakonen även ett sätt att förmedla Guds budskap men det verkar inte vara hennes första prioritering.

⁶⁸ Collste 1996:47,54,58-59

Slutdiskussion

Syftet med denna uppsats var att ta reda på varför pensionärerna deltar vid Svenska kyrkans verksamheter och hur de upplever den. Även hur personalen från Svenska kyrkan upplever denna verksamhet var syftet med denna uppsats. De teorier som jag lyfte fram under avsnittet *Teori* har varit väldigt användbara för att ge svar på de frågeställningar jag har haft som grund i denna uppsats.

De två av de tidigare forskningarna jag redovisade tidigare i arbetet, skrivna av Lina Magnusson Skjöldal och Kim Kam Yeo, visade på att det är problem inom äldreomsorgen med kulturkrockar. Detta kommer antagligen bli ett större problem ju längre tiden går då vi får mer och mer pensionärer med olika kulturella och religiösa bakgrunder.⁶⁹

Min analys visar att antalet pensionärer minskar vid andakterna och gudstjänsterna som Svenska kyrkan har på olika äldreboenden och dagverksamheter. Svenska kyrkan själv verkar dock inte ha avsikter att ändra på sitt sätt att hantera sin verksamhet eller göra förändringar. Med grund i denna undersökning hävdar jag att det varken är etiskt eller moraliskt försvarbart att ha gudstjänster eller andakter på demensboenden, då personal inom äldreomsorgen och kyrkan frångår individens förmåga att välja själv att delta.

Det är uppenbart både från tidigare forskning och från detta material att pensionärer är i behov av underhållning och stimulans för att må bra, men Svenska kyrkan kanske inte är det bästa alternativet. Svenska kyrkan i Sverige idag har inte samma position som för ca 60-70 år sedan och att hålla andakter för de äldre anser jag vara förlegat. De pensionärer som deltagit i denna undersökning är uppvuxna i en kristen tro och ett kristet Sverige. På söndagarna gick människor i kyrkan och de hade inte samma syn på religiositet då som nu.

Den verksamhet Svenska kyrkan har inom äldreomsorgen kommer bli mindre och mindre efterfrågad. Tanken på att den generation jag tillhör, 80talisterna, skulle vilja ha gudstjänst på ett äldreboende när vi väl hamnar där ser jag som ytterst tveksamt. Kommunen bör istället försöka hitta någon form av underhållning för pensionärerna som faktiskt kan skänka dem glädje utan att de ska behöva delta i religiösa verksamheter. Som det är nu har pensionärerna i stort sett inget val då det faktiskt är det enda som erbjuds och även om det är frivilligt anser

⁶⁹ Se avsnitt *Tidigare forskning*

jag att det egentligen inte är det då det är de enda de har att välja på. Gemenskap och aktiviteter är viktiga för de äldre och då är det klart att de accepterar det enda som finns.

I min undersökning framkom det att två av sju fick utlopp för sin tro vid andakten, det är inte ens hälften av de som närvarade. Att behöva delta vid en andakt bara för att få någon form av underhållning anser jag strider emot både människovärdet och autonomiprincipen som sägs ha så stort inflytande i vårt samhälle.⁷⁰ Att ha andakter vid boenden och dagverksamheter där pensionärerna är friska och inte lider av demenssjukdomar tycker jag Svenska kyrkan kan fortsätta med, men det måste kompletteras med annan underhållning från kommunerna eller frivilliga.

Pensionärer ska inte behöva delta i religiösa sammankomster bara för att få lite underhållning och stimulans.

⁷⁰ Collste 1996:58-59

Sammanfattning

De resultat som framkommit i denna undersökning som består av kvalitativa forskningsmetoder är att även om pensionärer inte är kristna deltar de ändå vid Svenska kyrkans verksamheter. Den största anledning till att de deltar är för att de ser de som underhållning och tycker det är roligt när det händer något på dagverksamheten.

Deras upplevelser i sammanband med andakten varierar men de flesta av de jag intervjuat på dagverksamheten upplever ro och samtidigt underhållning i form av musik. Svenska kyrkan sjunger och spelar mycket när de är på dagverksamheten och det upplever de pensionärer jag intervjuat som mycket givande.

De flesta av pensionärerna jag har intervjuat önskar att det kom någon annan underhållning som inte är kristen till deras dagverksamhet. De anser att det skulle vara mer uppskattat och givande.

Vad som driver vissa inom Svenska kyrkan varierar i de svar jag fått fram. Prästen drivs av att få förmedla Guds budskap och ge någon form av ro till de äldre oavsett om de är kristna eller inte. Diakonen från Svenska kyrkan verkar drivas av att hålla pensionärerna glada och se till att de inte bara ska behöva sitta på dagverksamheten dag ut och och dag in utan stimulans eller aktiviteter. Diakonen verkar mer drivas av att underhålla pensionärerna och att det kristna budskapet kommer i andra hand.

Litteraturförteckning

Abrahamsson, Britt-Louise. 2003. *Demens – omsorg och omvårdnad*, Bonnier utbildning AB Stockholm

Collste, Göran. 1996. *Inledning till Etiken*, Studentlitteratur Lund

Dalen, Monica. 2011. *Intervju som metod*, Gleerup

Egidius, Henry. 2011. *Etik och profession – i en tid av ökande privatisering och myndighetskontroll*, Bokförlaget natur och kultur Slovenien

Geels, Anton. Wikström Owe. 2006. *Den religiösa människan – en introduktion till religionspsykologin*, Bokförlaget Natur och Kultur Stockholm

Orést, Febe. 2009. *Ondska – individuell och kulturell projektion*, Åbo akademins förlag

Information hämtad från internet

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Religionsfrihetslag-1951680_sfs-1951-680/ 2013-05-22 16:26 Sidansvarig: Socialstyrelsen

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=656113> 2013-05-28 16:50 Sidansvarig: Svenska kyrkan

Bilaga 1, Frågeromuläret

Frågeformulär äldreboende

Ålder

Är du kristen?

Är du konfirmerad?

Har du tidigare i livet deltagit i kyrkans aktiviteter?

Sätt ett kryss under det påstående som gäller för dig

Hur viktiga anser du att kyrkans besök på ditt boende är?

Mycket viktiga

Oväsentliga

Hur upplever du besöken från kyrkan?

Mycket viktiga

Viktiga

Ingen uppfattning

Störande

Mycket irriterande

Varför deltar du i gudstjänsterna?

En del av min tro

De ger mig ro

De ger mig glädje

De är ett tidsfördriv

Jag tvingas delta

Om du får välja, vilken av följande aktiviteter skulle du föredra istället för gudstjänst?

Vad uppskattar du mest under besöken från kyrkan?

Värdegrund

Med värdegrund avser vi de etiska värden och normer som ska vara grunden för allt arbete inom organisationen.

Värdegrunden ska befästa ett synsätt inom hela organisationen från ledarskap till utförande.

Tjänsten

Tjänsten ska i delaktighet med omsorgstagaren individanpassas. Tjänsten ska utformas och utföras med hänsyn till dennes privatliv, kroppsliga och själsliga integritet, samt dennes självständighet och självbestämmande. Detta ger direkt inflytande och stor mångfald.

Bemötandet

Allt bemötande ska präglas av ömsesidig respekt och tolerans. All verksamhet ska uppmuntra och ta tillvara den personliga drivkraften. All verksamhet ska präglas av ett habiliterande och rehabiliterande förhållningssätt.

Upplevelsen

Individen ska i alla kontakter med oss uppleva meningsfullhet, trygghet, välbefinnande, oberoende och värdighet.

Bilaga 3, Intervju med präst 2/5-3013

Jag inleder intervjun med att prata om att vi har träffats på gudstjänsten sedan påbörjas intervjun. J står för jag, dvs Moa som är författaren till denna uppsas, och P står för prästen. Där prästen anger vilken församling hon jobbat i tidigare kommer jag bara göra ett streck för att garantera anonymitet, likadant kommer göras när hon pratar om olika demens-och äldreboenden.

J – Du har alltså inte jobbat inom denna kommun så länge?

P- Nej bara i ett år ungefär

J- Har du varit i någon annan församling tidigare?

P- Ja ett år i _ och sen har jag varit några månader i _. Så jag är ganska ny som präst.

J – Men hade du Gudstjänster på äldreboenden då också? Och hur var det i såna fall?

P – Ja i _ har de ju på ett äldreboende en gång i månaden andakt med präst och diakon med sång och sådär. Och, där är det att de flesta pensionärerna är ganska med där men man har ju ändå en ganska kort andakt och manusfritt så man kan ta upp det som händer i gruppen och så. Och i _ hade vi en traditionell gudstjänst ungefär en gång per termin, eller det var nog en gång i månaden kanske. Jag hade bara nån gång för man turas ju om prästerna, och även där satsar vi på psalmer som är välkända. En vanlig gudstjänst har man ju fler bibelläsningar men det har man ju inte där utan det är väldigt förkortat, man läser kanske en evangelietext och sen kanske pratar lite om olika tankar. Det gör väl präster olika men jag brukar hålla det så kort som möjligt. Jag satsar på nån slags stämning att det ska vara bönen som bär eller sångerna som bär. Så tänker jag. Igenkänning är ju viktigt, speciellt på _ (äldreboendet som jag nämner i min inledning pratar hon om här. Alltså ett demensboende.) när de är dementa då är det ju att skjuta över mål att satsa på det talade ordet utan det är ju sångerna som får bära då. Men det var inte fler deltagare där än vad det är i denna kommunen.

J – Jag tänker på _ (syftar på demensboendet) pensionärerna där är ju oftast aggressivt dementa där och jag undrar om du känner att det ger någonting att ha denna verksamhet där, alltså att de uppfattar vad det är de deltar i eller är det mest att de bara är där för sakens skull. Förstår du vad jag menar?

P – Det är alltid mer deltagande vid de boenden som är för just dementa.

På ett demensboende finns de en herre där han behöver ganska mycket medicin för att inte vara arg hela tiden. Han är en storsångare och när jag kom dit en kvart innan hade medicinen han nyss fått börja verka och när musikern börja spela var han fortfarande sur och skarp

liksom men han sjöng med i melodierna och sen när våran lilla andakt och då verkade medicinerna mer och han sjöng och sjöng och blev lugnare och andakten verkade ha betydelse för hans humörförändring. Men det finns ju nån där som är ganska nollställd. De flesta där är med och sjunger och tycker det är trevligt när man är med och fikar och så. Sen vad de mins när de kommer till rummet så vet ju inte jag vad de kommer ihåg.

J – Okej men i stunden verkar de nöjda?

P – Ja de längtar ju efter fikat så det är ju liksom dubbel belöning, sjunga sånger och längta efter fikat. Det gäller ju att inte ha det för länge, men vi brukar be *Fader vårt* t.ex. och då är de ju med och ber också, den kan de ju. Som präst får jag ju vara med att ge välsignelsen och det känns ju också värdefullt för jag upplever ju att det är en Guds gåva och oavsett vad de är i för form.

P – Jag brukar fråga om det är något de vill be för eller tacka för och då sa en av dem att hon ville be för att hon skulle orka vara på boendet. Det var ju verkligen rörande, sen sa hon även att det brukar hon be för själv också. Och hon var ju fräsch så då tänker jag att det kanske är ganska jobbigt för henne att behöva hänga med dem som inte är så fräscha. (här syftar alltså prästen på andra boenden på ett äldreboende).

Så har man släkt och vänner ja de kommer väl så ofta de kan men det är väl ändå ensamt för dem ibland.

J - Men det har väl ändå blivit en förändring att det kommer mindre pensionärer nu än förr?

P – Ja det tror jag, det säger de ju när de har allsångstunder (icke religiösa) då kommer det ju folk. Sen vet jag inte om det betyder om personalen är mer intresserad av att skicka iväg dem på det, så kan de ju också vara, och inte bryr sig om vår verksamhet.

J - Men det är ju friska pensionärer på det boendet som kan ta egna val.

P - Sen vet jag inte om folk är mindre religiöst intresserade men de är ju ändå tillräckligt gamla, de flesta är ju döpt och konfirmerade. För ungefär 20 år sedan fanns det ju inte så mycket att göra och nu finns ju tex tv:n dygnet runt och nu är det ju om man tittar på vintern skidåkning på dagarna som herrarna tittar på så jag kan tänka mig att det finns mer att göra och då ja jag vet inte.

J - Jo många pensionärer tittar ju mycket på tv. **P** – Sen kan det ju vara så att både personal och anhöriga och kanske de själva tycker att de inte ska behöva lyssna på en präst som predikar i kanske en halvtimme. Men det är ju inte så men det kanske är så deras föreställning är. Tro det är få präster som blir så långgrandig när man vet vad det är för gäng man predikar

inför.

Jag känner själv att jag aldrig brukar förbereda mig inför att säga något, i såna fall kommer det där och då. För jag känner mig väldigt låst om jag har förberett något så kan det ju vara någon gång att nån av de dementa bara ropar eller så blir man ju som låst av sitt eget manus. Då är det ju bättre att inte säga något och istället sjunga en psalm och hoppas på att det ska lugna ner sig lite eller så. Vi brukar prata musikern och jag och den första psalmen har vi bestämt sen brukar vi fråga om det är något speciellt de vill höra och då kan ju en personal säga blott en dag eller så. Så vi har ju alltid de här klassiska psalmerna i bakfickan.

Jag brukar mer tänka att vi ska komma med värme och öppenhet och så får Gud göra sitt. Jag vet ju inte vad som händer inom dem innanför demensen så att säga det är inte min sak att avgöra. Sen får man ju vara lite beredd. Det kan ju hända lite tokroliga grejer ibland.

En gång var det en kvinna som när vi står och sjunger kommer hon så här jättenära, väldigt nära mig. Då kände jag att jag tog ett steg tillbaka, jag menar de kan ju bara ta ett nacksving på en så man måste ju vara lite beredd. Dels kan man ju göra illa sig sen är det ju onödigt att hon ska i sin sjukdom inte kunna stoppa sig. Så att säga bara för att jag är oaktsam. Dessutom vill jag inte att de ska stå så nära när det finns ett stort rum att röra sig i.

Det berättade en av musikerna också, att hon satt och spelade så hade det kommit en dam och sagt åt sig och flytta på sig och så spelade de tvåhant. Men hon kunde inte spela, hon satt mest och slog.

J – Har det hänt att ni har fått avbryta en Gudstjänst för att nån av pensionärerna inte kunna vara med utan att störa?

P – Nej när det har hänt så har personal bara tagit ut den som har varit störningsmomentet.

J – Vet du om boendet informerar pensionärerna om att ni kommer eller hur fungerar det?

P – På _ är det en av våra diakoniassistenter som går runt och samlar in dem och informera om att en gudstjänst eller andakt ska ske. På _ finns det en annan från röda korset som ibland är där och då hjälper hon till och ser till att de blir informerade. Sen brukar det kanske stå någonstans på en tavla i närheten av lokalen. Jag vet inte om det är fler församlingar som åker runt så här.

J - Jo, Pingstkyrkan brukar besöka vissa stället vet jag.

P - Okej, ja för ibland frågar ju pensionärerna varifrån man kommer och vilken församling man tillhör. Och även om de dementa är ganska borta så känner de ju igen prästskjortan så det vet ju att vi är från Svenska kyrkan. Det indikerar ju att de är religiösa.

Sen har vi ju ibland på lördagar andakt eller ja då är det ju gudstjänst också. Det beror på vem som tjänstgör på helgerna. Då brukar man också ha på ett äldreboende.

På _ har vi ju slutat för ingen kom och personalen sa ifrån. Men när vi var där hade de ju dörrarna öppna in till sina rum och tyckte om att höra musiken. Satt det är ju både och det där vad som är bra, kyrkoherden måste ju tänka på om det finns ett behov och vill de komma. Så om det upplevs som för få som kommer kanske vi inte kan fortsätta på vissa ställen. Som på _ . Ja musiken uppskattas ju alltid. Det är ju lite tråkigt på vissa ställen är pianot så ostämt men då sa personalen att ingen av de boende skulle bry sig om det. Men våran kyrkoherde är ju också musiker och vi kan ju inte ha ostämnda pianon för det låter ju inte alls bra.

J - Men om ni alltså märker att det inte kommer några pensionärer att delta på vissa äldreboenden och dagverksamheter då slutar ni komma dit?

P – Det vet jag ingenting om men vi slutar väl inte men vi tar väl upp det till diskussion. Vissa ställen kan det ju komma 10-15 pensionärer till. Men på stället där du var med där det bara var två men då drog vi ihop stolarna så vi satt nära varandra. Men rent arbetsmässigt för mig kan jag tycka att vi ska fara på äldreboenden, men det finns inga mickar tex och det tycker jag inte är schysst, att jag ska behöva stå och skrika ungefär. Men på vissa ställen är det bra. På ett ställe jag var på en skärtorsdag hade vi gudstjänst och mässa och personalen var inte ett dugg intresserad, personalen gick förbi och drog vagnar och nån borra. Och det tycker jag är oförskämt mot oss och de som deltar. Måste de liksom borra då? På en skärtorsdag? Det är ju vårt jobb så det är ju att bita ihop men de som satt där hörde ju inte mycket av de vi sa. Oftast känns det som att själva personalen på boendet inte direkt jobbar ihjäl sig för att det ska komma deltagare till vår verksamhet. De frivilliga organisationerna som hjälper oss bidrar mycket till hur utgången för gudstjänster blir då det är dem som hjälper pensionärerna ner eftersom personal inte verka intresserad av att hjälpa till.

J – Personalen kan ju ha lite annat att göra också genom att det är mycket nedskärningar och det är mycket att göra för personalen på ett boende så det kanske inte är en prioritering för dem att dra ner personer som kanske inte ens är så intresserad av att delta.

P- Ja men jag tänker så här att om de drar ner dem till oss så blir de ju roade i tjugo till trettiominuter och det blir ju en aktivitet den dagen som kanske också gagnar personalen men det missat personalen då eftersom de inte tar ner dem dit. (här pratar hon fortfarande om boendet där det bor pensionärer som inte är sjuka i demenssjukdomar, där bara två deltog i gudstjänsten.)

J - Men de här frivilliga organisationerna, är det röda korset?

P – Ja här i denna stad är det främst de som hjälper till. De hjälper ju pensionärerna ner till vår verksamheter och läser ibland för dem och sånt.

J – Ja jag har inte så mycket mer frågor till dig nu, jag har nog det mesta jag behöver.

P - Ja men som sagt jag har inte varit här så länge och jag vet inte hur det sett ut förr bara det att jag vet att det varit mer deltagare vid äldreboenden när vi håller andakter och gudstjänster.